

KOHTUJURISTI ETTEPANEK

CHRISTINE STIX-HACKL

esitatud 20. jaanuaril 2004¹

Sisukord

I —	Sissejuhatus	I - 6916
II —	Õiguslik raamistik	I - 6916
A —	Nõukogu määrused	I - 6916
1.	Määrus nr 404/93	I - 6916
2.	Määrus nr 1637/98	I - 6917
3.	Määrus nr 216/2001	I - 6918
B —	Komisjoni rakenduseeskirjad	I - 6919
1.	Määrus (EMÜ) nr 1442/93	I - 6919
2.	Määrus (EÜ) nr 2362/98	I - 6919
3.	Määrus nr 896/2001	I - 6920
III —	Faktilised asjaolud, menetlused põhikohtuasjades ja eelotsuse küsimused	I - 6925
IV —	Esimene, teine ja kolmas eelotsuse küsimus	I - 6927
A —	Poolte argumendid	I - 6927
1.	Di Lenardo ja Dilexporti põhilised argumendid	I - 6927
2.	Komisjoni põhilised argumendid	I - 6928
B —	Hinnang	I - 6929
1.	Hinnatavad sätted	I - 6930
2.	Määruse nr 896/2001 artiklite 3, 4, 5 ja 31 hindamine õiguslike aluste põhjal	I - 6931
a)	Artikkel 3	I - 6931
b)	Artiklid 4 ja 5	I - 6934
c)	Artikkel 31	I - 6934

1 — Algkeel: saksa

3. Hindamine tagasiulatava jõu puudumise, õiguspärase ootuse ja õiguskindluse põhimõtete alusel	I - 6935
a) Tagasiulatava jõu puudumine	I - 6935
b) Õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindlus	I - 6937
V — Neljas eelotsuse küsimus: määruse nr 896/2001 artikkel 6	I - 6939
A — Poolte peamised argumendid	I - 6939
B — Hinnang	I - 6940
VI — Ettepanek	I - 6944

I — Sissejuhatus

kehtestatud rakendussätetel. Alates selle režiimi juurutamisest 1993. aastal on mõlemal tasandil võetud vastu palju muudatusi.

1. Käesolev eelotsuse küsimus käsitleb banaanide impordieeskirju ja täpsemalt nõukogu 13. veebruari 1993. aasta määruse (EMÜ) nr 404/93 banaanituru ühise korralduse kohta,² muudetud redaktsioonis, rakendussätete kehtivust.

A — Nõukogu määrused

1. Määrus nr 404/93

II — Õiguslik raamistik

2. Ühenduse banaanimpordi kord põhineb õiguslikult nõukogu määruisel ja komisjoni

3. Määrusega nr 404/93 võeti alates 1. juulist 1993 kasutusele ühtsed banaanide impordieeskirjad (artiklid 15–20). Nende eeskirjade alusel eristatakse ühendusest ja AKV riikidest ning kolmandatest riikidest pärit banaane. AKV-banaanide osas eristatakse tavapäraseid ja ebatavapäraseid banaane. Algselt oli selle süsteemiga ette nähtud aastane tariifikvoot kolmandate riikide ja

2 — EÜT L 47, lk 1; korduvalt muudetud.

ebatavapäraste banaanide kohta. See kvoot jaotati ettevõtjate vahel, kes on turustanud kolmandate riikide banaane ja/või ebatavapäraseid AKV-banaane (A-kategooria), kes on turustanud ühenduse banaane ja/või tavapäraseid AKV-banaane (B-kategooria) ja kes alustasid muude kui ühenduse banaanide ja/või tavapäraste AKV-banaanide turustamist 1992. aastal (C-kategooria).

selliste täiendavate kriteeriumide vastuvõtmisel, millele ettevõtjad peaksid vastama, juhindub komisjon põhimõttest, mille kohaselt tuleb litsentsid anda füüsilistele või juriidilistele isikutele, kes on võtnud banaanide turustamise kommertsriski, ning vajadusest vältida häireid turustusahela erinevates etappides tegutsevate isikute vahelistes normaalsetes kaubandussuhetes;”.

4. Määruse põhjendused 13 ja 15 on järgmised:

2. Määrus nr 1637/98

„eespool nimetatud eesmärkide järgimiseks ning banaanide turustamise eripära silmas pidades tuleb tariifkvoodi haldamisel teha vahet ettevõtjatel, kes on varem turustanud kolmandate riikide banaane ja ebatavapäraseid AKV-banaane, ning ettevõtjatel, kes on varem turustanud ühenduses toodetud banaane, ning jätta teatav kogus uutele ettevõtjatele, kes on kõnealuses sektoris hiljuti äritegevust alustanud või kavatsevad äritegevust alustada;

5. Maailma kaubandusorganisatsiooni (edaspidi „WTO”) raames sõlmitud lepingud rakendati nõukogu 20. juuli 1998. aasta määrusega (EÜ) nr 1637/98, millega muudeti nõukogu 13. veebruari 1993. aasta määrust (EMÜ) nr 404/93 banaanituru ühise korralduse kohta.³ Selles säilitati ettevõtjate eristamine erinevatesse gruppidesse.

6. Artikli 16 teine lõik, muudetud sõnas- tuses, on järgmine:

„1. tavapärane import AKV riikidest – käesoleva määruse lisas loetletud riiki-

dest pärit banaanide import ühendusse kuni 857 700 tonnini aastas (netomass); kõnealuseid banaane nimetatakse tavapärasteks AKV-banaanideks;

8. Artikkel 17, muudetud sõnastuses, kõlab järgmiselt:

2. ebatavapärane import AKV riikidest – AKV riikidest pärit banaanide 1. määratlusega hõlmamata import ühendusse; kõnealuseid banaane nimetatakse ebatavapärasteks AKV-banaanideks;

„Banaanide importimisel ühendusse tuleb esitada liikmesriikide poolt välja antud impordilitsents, mille liikmesriigid annavad kõikidele asjast huvitatuile, olenemata nende registrijärgsest asukohast ühenduses ning ilma et see piiraks artiklitega 18 ja 19 vastuvõetud konkreetsete sätete kohaldamist.

3. import muudest kolmandatest riikidest kui AKV riigid - muudest kolmandatest riikidest kui AKV riikidest pärit banaanide import ühendusse; kõnealuseid banaane nimetatakse kolmandate riikide banaanideks.”

Sellised impordilitsentsid kehtivad kogu ühenduses. [...]”

9. Artikkel 18 näeb kolmandatest riikidest pärit banaanidele ette tariifikvoodid (A, B ja C).

3. Määrus nr 216/2001

7. Seoses WTO-ga üleskerkinud probleemidega muutis nõukogu 29. jaanuari 2001. aasta määrusega (EÜ) nr 216/2001 nõukogu 13. veebruari 1993. aasta määrust (EMÜ) nr 404/93 banaanituru ühise korralduse kohta,⁴ kehtestades alates 1. juulist 2001 uued impordieeskirjad.

10. Artikkel 19, muudetud sõnastuses, sätestab:

„1. Tariifikvoote võib hallata tavapäraseid kaubavooge arvestava meetodi (senised/uued ettevõtjad) ja/või teiste meetodite kohaselt.

4 — EÜT L 31, lk 2.

2. Kasutatav meetod peab asjakohaselt arvestama vajadusega säilitada ühenduse turu tarnetetasakaalu.”

kohaldamise kohta.⁵ Selles on sätestatud ettevõtjate A- ja B-kategooriatesse määramise tingimused asjaomase võrdlusperioodi alusel.

11. Artikli 20 punkti a kohaselt võtab komisjon artiklis 27 sätestatud korras vastu kohaldamise sätteid, mis eelkõige puudutavad artiklis 18 nimetatud tariifikvootide haldamise üksikasju.

2. Määrus (EÜ) nr 2362/98

13. Määruse nr 1637/98 kohaldamiseks võttis komisjon 28. oktoobril 1998 vastu määruse (EÜ) nr 2362/98, milles sätestatakse nõukogu määruse (EMÜ) nr 404/93 rakenduseeskirjad seoses banaanide ühendusse importimise korraga.⁶ Selle määrusega jaotati kvoodid kolme ettevõtjate grupi vahel ja hakati eristama traditsioonilisi ja uusi ettevõtjaid.

B — Komisjoni rakenduseeskirjad

1. Määrus (EMÜ) nr 1442/93

12. Määruse nr 404/93 kohaldamiseks ja tuginedes selle artiklile 20 võttis komisjon 10. juunil 1993 vastu määruse (EMÜ) nr 1442/93 banaanide imporditingimuste

14. Traditsioonilised ettevõtjad on majandussubjektid, kes aastatel 1994, 1995 ja 1996 importisid teatud miinimummahu kolmandatest ja/või AKV riikidest. Uued ettevõtjad on seevastu need majandussubjektid, kes on iseseisvalt ja omal kulul importinud ühendusse vähemalt deklareeritud tolliväärtusega 400 000 eküüd ühel kolmest registreerimistaotluse esitamise aastale vahetult eelnevast aastast. Kui traditsioonilised ettevõtjad said

5 — EÜT L 142, lk 6; muudetud EÜT L 153, lk 62.

6 — EÜT L 293, lk 32.

iga aasta kohta kvoodi sõltuvalt võrdlusperioodi jooksul tegelikult imporditud banaanide hulgast, siis uued ettevõtjad said aga üksnes kindlaksmääratud kvoodi sõltuvalt kõigist esitatud taotlustest ja sellele ettevõtjate grupele määratud üldkogusest.

banaanide impordikorra kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad.

17. Viidatud määrusega asendati traditsiooniliste ja uute ettevõtjate eristus traditsiooniliste ja mittetraditsiooniliste ettevõtjate eristusega, millega seoses traditsiooniliste ettevõtjate hulgas eristatakse A/B-ettevõtjaid (kolmandate riikide ja/või ebatavapärased AKV-banaanid) ja C-ettevõtjaid (tavapärased AKV-banaanid).

3. Määrus nr 896/2001

15. Komisjoni 7. mai 2001. aasta määrusega (EÜ) nr 896/2001, milles sätestatakse nõukogu määruse (EMÜ) nr 404/93 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses banaanide ühendusse importimise korraga,⁷ sätestati määruse nr 216/2001 rakenduseeskirjad. Asjaomane määrus avaldati 8. mail 2001 ja seda rakendatakse alates 1. juulist 2001.

16. Artiklis 1 sätestatakse määruse nr 404/93 artikli 18 lõikes 1 sätestatud tariifikvootide raames ja kvoodiivõltselt imporditavate

18. Määruse seitsmes põhjendus kõlab:

„7) Ühenduse banaanide impordikorra mitmeaastase kohaldamise kogemus osutab vajadusele karmistada mittetraditsiooniliste ettevõtjate suhtes kohaldatavaid kriteeriume ja uute ettevõtjate tingimustele vastavuse kriteeriume, et ära hoida fiktiivsete vahendajate registreerimist ja kvootide eraldamist kunstlike või spekulatiivsete taotluste põhjal. Eelkõige on põhjendatud nõuda miinimumkogumust värskete banaanide importimisel. [...] Kõnealune tagatis tuleks vabastada viivitamata järk-järgult vastavalt aastaeraldise tegelikule kasutamisele ja tingimusele, et ettevõtjad tõendavad, et nad on kauba omal kulul lähetanud, ühenduses maha laadinud ja vabasse ringlusesse lasknud. Samal põhjusel tuleks järgmistel aastatel seada aastaeraldise tegemise tingimuseks, et eelmisest aastast alates on kasutatud teatav miinimummäär.”

7 — EÜT L 126, lk 6.

19. Artikkel 3 sätestab:

ruse (EMÜ) nr 404/93 (muudetud määrusega (EÜ) nr 1637/98) artiklis 16 määratletud tähenduses;

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. traditsioonilised ettevõtjad — majandussubjektid, füüsilised või juriidilised isikud, üksikettevõtjad või rühmad, kes kvootide kindlaksmääramise aluseks oleval ajavahemikul asusid ühenduses ja kes on oma kulul ostnud tootjatelt teatava miinimumkoguse kolmandatest riikidest pärit banaane või vastavalt olukorrale on ise kõnealuseid tooteid tootnud, ühendusse lähetanud või ühenduses müünud.
3. traditsioonilised C-ettevõtjad — traditsioonilised ettevõtjad, kes on esmase impordi raames importinud miinimumkoguse tavapäraseid AKV-banaane eespoolnimetatud määruse (muudetud määrusega (EÜ) nr 1637/98) artiklis 16 määratletud tähenduses.”
20. Viienda põhjenduse kohaselt:
- Eelmises lõigus määratletud toiminguid nimetatakse edaspidi „esmaseks impordiks”.
- [...]
2. traditsioonilised A/B-ettevõtjad — traditsioonilised ettevõtjad, kes on esmase impordi raames importinud miinimumkoguse kolmandate riikide banaane ja/või ebatavapäraseid AKV-banaane määruse (EMÜ) nr 404/93 (muudetud määrusega (EÜ) nr 1637/98) artiklis 16 määratletud tähenduses;
- „5) Ettevõtjate kategooriate määratlemiseks ja traditsiooniliste ettevõtjate individuaalsete kvootide määramiseks kasutatav võrdlusperiood peaks olema kolmeaastane ajavahemik 1994–1996. Kolmeaastane ajavahemik 1994–1996 on viimane ajavahemik, mille kohta on komisjonil piisavalt usaldusväärset teavet esmase impordi kohta. Kõnealuse ajavahemiku kasutamine võib samuti lahendada mitmeid aastaid kestnud vaidluse ühenduse teatavate kaubanduspartneritega. 1998. aastal avatud kvootide haldamiseks esitatud olemasolevaid andmeid silmas pidades ei ole traditsioonilisi ettevõtjaid vaja registreerida.”

21. Artiklis 4 sätestatakse muu hulgas:⁸

nide keskmist esmast importi, mis toimus 1998. aastal AKV-banaanide tavapärase koguse raames.

„1. Ettevõtja kirjaliku taotluse korral, mis esitatakse hiljemalt 11. mail 2001, määratakse kindlaks iga traditsioonilise A/B-ettevõtja kvoot, arvestades 1994., 1995. ja 1996. aasta kolmandate riikide banaanide ja/või ebatavapäraste AKV-banaanide keskmist esmast importi, mida omakorda on arvesse võetud 1998. aasta kolmandate riikide banaanide ja/või ebatavapäraste AKV banaanide tariifikvootide haldamisel vastavalt määruse (EMÜ) nr 404/93 artikli 19 lõike 2 sätetele, mida kohaldata 1998. aastal kõnealuse artikli lõike 1 punktis a osutatud ettevõtjate kategooria suhtes.

[...]

22. Kümnenda põhjenduse kohaselt:

[...]

2. Ettevõtja kirjaliku taotluse korral, mis esitatakse hiljemalt 11. mail 2001, määratakse kindlaks iga traditsioonilise C-ettevõtja kvoot, arvestades 1994., 1995. ja 1996. aasta tavapäraste AKV-banaa-

„10) Tariifikvoodi korra rakendamiseks 1. juulil 2001 tuleks jätkuvalt kohaldada perioodilise haldamise eeskirju, mis on ette nähtud komisjoni 28. oktoobri 1998. aasta määrusega (EÜ) nr 2362/98 (millega kehtestatakse nõukogu määruse (EMÜ) nr 404/93 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses banaanide ühendusse importimisega, viimati muudetud määrusega (EÜ) nr 1632/2000) ja mida võib vajaduse korral kohandada. Need eeskirjad puudutavad eelkõige kolme esimese kvartali soovituslike koguste kindlaksmääramist, üksiktaotluste ülempiire, litsentsitaotluste esitamise ja litsentside väljaandmise sagedust ning litsentside väljaandmist kasutamata kvootide uuesti kasutamiseks. Kuna A- ja B-kvoote ning C-kvoote hallatakse traditsioonilistele

8 — Muudetud komisjoni 30. novembri 2001. aasta määrusega (EÜ) nr 2351/2001, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 896/2001, milles sätestatakse nõukogu määruse (EMÜ) nr 404/93 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses banaanide ühendusse importimise korraga (EÜT L 315, lk 46).

ettevõtjatele jaotatud osa puhul eraldi, võivad kõnealused ettevõtjad esitada litsentsitaotlusi ainult selle tariifikvoodi raames, mille kohta on neile kvoodid tagatud ja teatatud.”

4. Kõikide liikmesriikide pädevad asutused on loetletud lisas. Komisjon võib asjaomaste liikmesriikide taotlusel kõnealust nimekirja muuta.”

24. Artiklis 6 on sätestatud:

23. Artikkel 5 sätestab:

„Käesoleva määruse kohaldamisel tähendab „mittetraditsiooniline ettevõtja” majandus-subjekti, kes registreerimise ajal tegutseb ühenduses ja:

„1. Liikmesriigid esitavad komisjonile artikli 4 lõigetes 1 ja 2 osutatud individuaalsete kvootide summad hiljemalt 15. mail 2001.

a) kes on iseseisvalt ja omal kulul importinud ühendusse CN-koodi 0803 00 19 alla kuuluvaid värskeid banaane ühel kahest registreerimistaotluse esitamise aastale vahetult eelnevast aastast;

2. Kasutades lõike 1 alusel saadud teavet ja pidades silmas A/B- ja C-tariifikvootide raames saadaolevaid üldkoguseid, määrab komisjon vajaduse korral iga ettevõtja kvoodi suhtes kohaldatava ühtse korrigeerimiskoeffitsiendi.

b) kes on punktis a nimetatud ajavahemikus importinud kaupa deklareeritud tolliväärtusega vähemalt 1 200 000 eurot ja

3. Lõike 2 kohaldamise korral teatavad pädevad asutused ettevõtjatele korrigeerimiskoeffitsiendi abil kohandatud kvoodid hiljemalt 7. juunil 2001.

c) kellel ei ole traditsioonilise ettevõtjana kvooti tariifikvoodi alusel, mille kohta ta taotleb registreerimist vastavalt artiklile

7, ja kes ei ole traditsioonilise ettevõtjaga komisjoni määruse (EMÜ) nr 2454/93 artikli 143 tähenduses seotud füüsiline ega juriidiline isik.”

d) üks isik otse või kaudselt omab, kontrollib või valdab 5% või rohkem mõlema poole kõigist emiteeritud hääleõiguslikest osadest või aktsiatest;

25. Määruse nr 2454/93⁹ artikkel 143 — komisjoni 8. jaanuari 1999. aasta määrusega (EÜ) nr 46/1999, millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 2454/93, millega kehtestatakse rakendussätted nõukogu määrusele (EMÜ) nr 2913/92, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik, muudetud redaktsioonis¹⁰ — sätestab muu hulgas:

e) üks nendest kontrollib otseselt või kaudselt teist;

„Seadustiku II jaotise 3. peatüki ja käesoleva jaotise sätete kohaldamisel käsitatakse isikuid üksteisega seotuna ainult siis, kui:

f) kolmas isik kontrollib otseselt või kaudselt mõlemaid;

a) nad on üksteise äriühingutes juhatuse või nõukogu liikmed;

g) nad koos kontrollivad otseselt või kaudselt kolmandat isikut;

b) nad on õiguslikult seisundilt äripartnerid;

[...]

[...]

9 — Komisjoni 2. juuli 1993. aasta määrus (EMÜ) nr 2454/93, millega kehtestatakse rakendussätted nõukogu määrusele (EMÜ) nr 2913/92, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik (EÜT L 253, lk 1).

10 — EÜT L 10, lk 1.

2. Käesolevas jaotises loetakse isikud, kes on teineteisega äritegevuse kaudu seotud selliselt, et üks neist on sõltumata nimetusest teise ainuesindaja, -turustaja või -kontsessioonäär, omavahel seotuks ainult siis, kui nad vastavad lõike 1 kriteeriumidele.”

26. Määruse nr 896/2001 artikliga 31 tühistatakse 1. juuli 2001. aasta määrus nr 2362/98 ja jäetakse kehtima 2001. aastaks antud impordilitsentsid. Lisaks sätestatakse artikliga 28 järgmist:

„1. 2001. aasta teisel poolaastal on saadaolevad kogused järgmised:

— A/B-tariifikvoodi raames: 1 137 159 tonni,

— C-tariifikvoodi raames: 509 359 tonni.

2. 2001. aasta teisel poolaastal korrutatakse artikli 4 kohaselt kehtestatud iga traditsioonilise ettevõtja kvoot pärast artikli 5 lõike 2 kohaldamist koefitsiendiga 0,4454 traditsiooniliste A/B-ettevõtjate puhul ja koefitsiendiga 0,5992 traditsiooniliste C-ettevõtjate puhul.

[...]”

III — Faktilised asjaolud, menetlused põhikohtuasjades ja eelotsuse küsimused

27. Itaalia äriühingud Adriano Di Lenardo Srl ja Dilexport Srl (edaspidi „Di Lenardo ja Dilexport”) tegelevad kolmandatest riikidest pärit värskete banaanide ekspordi ja turustamisega. Alates 1993. aastast on nad Itaalias tunnustatud ja registreeritud ettevõtjad, keda arvestatakse määruse nr 404/93 ja komisjoni kehtestatud impordikorra alusel tariifikvootide jaotamisel. Sellisel viisil tegutsesid nad 30. juunini 2001. Nagu eelotsusetaotlusest ilmneb, tuleb äriühinguid Di Lenardo ja Dilexport vaadelda seotud äriühingutena määruse 2454/93 artikli 143 mõttes, kuna nad on omavahel seotud teatud äripartneritena toimivate isikute kaudu.

28. Di Lenardo ja Dilexport taotlesid määruse nr 896/2001 artikli 4 alusel 11. mail 2001 Ministero del Commercio con l'estero'lt (väliskaubandusministeerium) A/B-tariifikvoodi määramist 2001. aasta teiseks poolaastaks (1 137 159 tonni) ja palusid määratud kogustest teatada 7. juuniks 2001.

29. Väliskaubandusministeeriumi 17. mai 2001. aasta otsusega lükati taotlused tagasi

määruse nr 896/2001 artikli 4 lõike 1 nõuetele mittevastavuse tõttu, kuna ilmnes, et aastatel 1994, 1995 ja 1996 ei olnud toimunud banaanide esmast importi.

eelotsusetaotlusega EÜ artikli 234 alusel eelotsust järgmistes küsimustes:

30. Di Lenardo ja Dilexport esitasid Tribunale amministrativo regionale per il Veneto'le hagi vastava otsuse tühistamiseks ja selle tuvastamiseks, et väliskaubandusministeerium on kohustatud neile kui traditsioonilistele ettevõtjatele määrama 2001. aasta teiseks poolaastaks A/B-tariifikvoodi. Hagi põhjenduseks osutasid nad sellele, et määrus nr 896/2001 on vastuolus määrusega nr 404/93, EÜ artiklitega 5 ja 7, õiguskindluse ja usalduskindluse põhimõtetega ning rikub EL artiklit 6, mille tõttu on määrus tühine.

31. Väliskaubandusministeerium peab vaidlustatud otsust kehtivaks, kuna Di Lenardo ja Dilexport ei olnud kunagi tegutsenud turul esmaste importijatena, vaid olid tegutsenud teiseste importijatena või banaanide küpsetajatena ja osalenud sel viisil 1998. aasta tariifikvoodi jaotamisel.

32. Tribunale amministrativo regionale per il Veneto küsib Euroopa Kohtult kahe

1. Kas määruse (EÜ) nr 896/2001 artiklid 1, 3, 4, 5 ja 31 on vastuolus esiteks asutamislepinguga, nimelt artikliga 7 (endine artikkel 4), ja teiste sellele asutamislepingule omaste normide või põhimõtetega, arvestades ühenduse institutsioonide (eriti nõukogu ja komisjoni) ülesannete ja pädevuse lahususe põhimõtet?
2. Kas need samad määruse nr 896/2001 artiklid rikuvad seaduste tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtet ja sellega seonduvaid õiguspärase ootuse ja õiguskindluse põhimõtteid?
3. Kas need määruse nr 896/2001 sätted rikuvad nõukogu 13. veebruari 1993. aasta määrust (EMÜ) nr 404/93 (muudetud ja täiendatud kujul), eriti selle määruse artiklit 20?
4. Kui vastus eelnevatele küsimustele on eitav, palutakse Euroopa Kohtul kindlaks teha, kas komisjoni selle määruse

artikkel 6, eriti aga viimase punkt c rikuvad põhiõigust ettevõtlusvabaduse vormis kutsealal tegutseda, kuna sellega takistatakse traditsiooniliste ettevõtjatega seotud isikutel ka mittetraditsiooniliste ettevõtjatena saada osa tariifikvootide jagamisest?

märgitakse, et EÜ artikli 7 kohaselt võib iga institutsioon tegutseda vaid talle aluslepinguga antud volituste piires ja määruse nr 404/93 artikkel 20, mida on muudetud määrusega nr 216/2001, annab komisjonile pädevuse kehtestada määruse rakendamistingimused. Kuid määrusega nr 896/2001 on komisjon ennast asetanud nõukogu kohale. Selles seoses viidatakse esmase importija kontseptsioonile asjaomase määruse artikli 3 mõttes ja eeldusele, mille kohaselt traditsiooniliseks ettevõtjateks peetakse ainult esmaseid importijaid. Sellega rikutakse määruse nr 404/93 eesmärki vältida erinevate turustusetappide vaheliste kaubandussuhete katkemist.

IV — Esimene, teine ja kolmas eelotsuse küsimus

33. Nii esimene, teine kui ka kolmas eelotsuse küsimus puudutavad kõik samade sätete, nimelt määruse nr 896/2001 artiklite 1, 3, 4, 5 ja 31 kehtivust, mistõttu tuleb neid käsitleda üheskoos.

35. Määruse nr 896/2001 artikkel 1 rikub pädevuse jagamise põhimõtet ning seoses sellega ka EÜ asutamislepingu artiklit 7. Määruse nr 896/2001 artikli 3 tühisuse tõttu on ka selle artiklid 4, 5 ja 31 õigustühised.

A — Poolte argumentid

1. Di Lenardo ja Dilexporti põhilised argumentid

34. Vastuseks esimesele eelotsuse küsimusele, mis puudutab ühenduste institutsioonide pädevust ja Euroopa Liidu lepingut,

36. Teise eelotsuse küsimuse osas, mis puudutab tagasiulatuva jõu puudumise, õiguspärase ootuse ja õiguskindluse põhimõtteid, märgitakse, et eelpool nimetatud uuendustega on täielikult muudetud määrusega nr 404/93 kehtestatud süsteemi, kuna

turult kõrvaldatakse ettevõtjad, kellel on üle 20-aastane kogemus. Selliste ebaproportsionaalsete meetmetega rikub komisjon eramandi kaitse ja kutsealal tegutsemise vabaduse põhimõtteid ja seoses sellega ka EÜ artiklit 5.

artiklid 3, 4, 5 ja 6. Kuna mitte kõiki asjaomased sätted ei saa hinnata samade sätete või põhimõtete alusel, tuleb seetõttu esimese, teise ja kolmanda eelotsuse küsimuse sõnastusest kõrvalekalduvalt iga sätet eraldi hinnata.

37. Traditsioonilise ettevõtja uue mõiste kehtestamine viidatud aastateks 1994–1996 oli tagasiulatuva jõuga ja rikkus seega õiguspärase ootuse ja õiguskindluse põhimõtteid.

40. Määruse nr 896/2001 artikli 3 kehtivuse osas tuleb arvesse võtta EÜ artikli 7 lõiget 1 ja artikli 211 neljandat taanet ja samuti määruse nr 896/2001 artikli 20 punkti a, mida on muudetud määrusega nr 216/2001.

38. Kolmanda eelotsuse küsimuse osas, mis puudutab võimalikku vastuolu määruse nr 896/2001 ja määruse nr 404/93 vahel, tuuakse esile, et komisjon viis määrusega nr 896/2001 sisse määruse nr 404/93 jaoks täiesti võõrapärase struktuuri ja mõiste. Sellega rikub komisjon mitte ainult EÜ artiklit 7, vaid ka määrust nr 404/93 ja eelkõige selle artiklis 20 sätestatud pädevuspõhimõtet.

41. Vastavalt Euroopa Kohtu praktikale tõlgendatakse põllumajandussektoris mõistet „rakendamine” ja määruse nr 404/93 artiklist 20 tulenevat pädevuspõhimõtet laiendavalt. Neid nõudeid on järgitud.

2. Komisjoni põhilised argumendid

39. Komisjoni arvates on põhimenetluses asjassepuutuvad vaid määruse nr 896/2001

42. Ainult määruse nr 404/93 põhjendustes, kuid mitte resolutiivosas on majandussubjektide täpsemalt puudatud; neid eristatakse pigem impordiviiside alusel. Sellest võib järeldada, et nõukogu ei ole soovinud impordilitsentside jaotamiseks kehtestada rangeid kriteeriume. Lisaks pidi komisjon arvestama

nii erinevaid impordiviise kui ka tariifikvootide haldamist ettevõtjate liigituse alusel (traditsioonilised ja mittetraditsioonilised) ja sealjuures pidama silmas ühenduse turu tarnetasakaalu.

puudumise, õiguspärase ootuse ja õiguskindluse põhimõtete valguses, rõhutab komisjon, et traditsiooniliste ja mitte-traditsiooniliste ettevõtjate eristamiseks on võrdlusperioodi kehtestamine vältimatu.

43. Mõiste „traditsiooniline ettevõtja” määratlus põhineb esmase impordi käsitlusel ja on kooskõlas määrusega nr 404/93. Selles määruses viidatakse selgesõnaliselt „traditsioonilistele A/B-ettevõtjatele ja C-ettevõtjatele”. Esmase impordi arvestamine teenib kaubandusvõrgustiku arengu ja kaubandussuhete läbipaistvuse huve.

44. Lisaks ei ole mõiste „esmane import” uus. See sätestati määruse nr 2362/98 negatiivse mõju tagasipööramiseks. Sealjuures kehtestati kaheksa-aastane üleminekupe-riood.

46. Tagasiulatuvale jõule viitamine ei ole asjakohane, kuna määrusega nr 896/2001 kehtestatud süsteemi alusel sai esitada taotlusi juba enne määruse jõustumist.

47. Silmas pidades õiguspärase ootuse ja õiguskindluse põhimõtteid, viitab komisjon Euroopa Kohtu praktikale ja sellele, et majandussubjektidel oli võimalus oma õigustest ja kohustustest õigeaegselt ja selgete eeskirjade alusel teada saada. Etteantud ajakava võimaldas arvestada traditsiooniliste ettevõtjate individuaalset olukorda ja võimaldas „valutu” ülemineku.

B — Hinnang

45. Pidades silmas määruse nr 896/2001 artiklite 4 ja 5 kehtivust tagasiulatuva jõu

48. Esimese, teise ja kolmanda eelotsuse küsimusega tõstatab siseriiklik kohus mää-

ruse nr 896/2001 artiklite 1, 3, 4, 5 ja 31 kehtivuse küsimuse. Nagu komisjon põhjendatult väidab, tuleb järgnevalt hinnata, kas need sätted on põhimenetluses asjassepuutuvad ja kas Euroopa Kohus on kohustatud neid hindama.

49. Erinevalt siseriikliku kohtu sõnastusest ja komisjoni väidetest tuleb esimese, teise ja kolmanda eelotsuse küsimuse raames hinnatavaid tingimusi uurida hindamiskriteeriumide alusel ükshaaval.

1. Hinnatavad sätted

50. Esiteks tuleb käsitleda komisjoni väidet, mille kohaselt esimeses eelotsuse küsimuses selgesõnaliselt nimetatud ja teises ja kolmandas eelotsuse küsimuses viidatud määruse nr 896/2001 artiklite 1 ja 31 sätted ei ole vaja hinnata. See, kas Euroopa Kohus on pädev hindama nende mõlema sätte kehtivust, sõltub sellest, kas nende alusel toimub otsuse tegemine asjassepuutavas põhimenetluses.

51. Määruse nr 896/2001 artiklite 1 ja 31 olulisuse vastu räägib see, et mitte kumastki eelotsusetaotlusest ei ilmne, et põhimenetluses otsuse tegemine toimuks kumagi sätte alusel.

52. Siiski peab otsustama, kas artiklid 1 ja 31 on üldse kohaldavad.

53. Kuna artikkel 1 vaid sätestab, et määrusega nr 896/2001 kehtestatakse banaanide teatud impordikorra kohaldamise eeskirjad ilma muid õigusnorme kehtestamata, tuleb komisjoniga sarnaselt nende sätete asjassepuutuvust eitada.

54. Artiklis 31 on kaks normatiivset ettekirjutust: komisjoni vana impordikorra kehtetuks tunnistamine ja selle jätkuv kohaldamine 2001. aastaks välja antud impordilitsentside suhtes. Seega on artikkel 31 määruse nr 896/2001 ajalise kestuse osas üks kesksest sätetest. Komisjoni selgitused, mis puudutavad mittekohaldamist, kehtivad ka artikli 32 osas, mis reguleerib jõustumist.

55. Ajaline ulatus on käesoleva menetluse peamine küsimus. Niiviisi puudutab teine eelotsuse küsimus eelkõige nii tagasiulatuvuse puudumise kui ka õigustatud ootuse ja õiguskindluse põhimõtteid. Kuna põhimenetlus puudutab litsentside jaotamist 2001. aasta teiseks poolaastaks, ei ole põhimenetluses mitte mingit tähendust artikli 31 ühelgi osal, mille alusel jaotati vana impordikorra kohaselt impordilitsentse, mis edasi kehtisid.

rust ja eelkõige määrust nr 404/93, mida on muudetud määrusega nr 896/2001.

2. Määruse nr 896/2001 artiklite 3, 4, 5 ja 31 hindamine õiguslike aluste põhjal

a) Artikkel 3

56. Kahtlused määruse nr 896/2001 artikli 3 kehtivuse osas tuginevad „traditsioonilise ettevõtja” legaalse definitsioonile ja ka selle sättega juurutatud esmase impordi käsitlusele. Kuna aina enam peetakse traditsioonilisteks ettevõtjateks esmaseid importijaid, vähendati seetõttu asjassepuutuvate isikute ringi, mis puudutas ja puudutab endiselt näiteks Dilexporti ja Di Lenardot.

57. Vaidlustatud sätte kehtivuse ulatuse hindamisel tuleb arvestada nõukogu alusmää-

58. Oluline on see seetõttu, et selles seoses väljendati kahtlust selle sätte kooskõla suhtes määruse nr 404/93 viieteistkümnendas põhjenduses nimetatud eesmärgiga „vältida häireid turustusahela erinevates etappides tegutsevate isikute vahelistes normaalses kaubandussuhetes” ja samal ajal ka kooskõla suhtes nõukogu alusmääruse artikliga 20.

59. Siinjuures tuleb aga märkida, et nõukogu alusmäärust on pärast määruse nr 404/93 vastuvõtmist korduvalt muudetud ja see ei saa jätta mõjutamata põhjenduste tähendust. Üldiselt ei saa põhjendused olla iseenesest hindamis-kriteeriumid, vaid peavad pigem koosmõjus resolutiivosaga moodustama piisava normatiivse tähenduse.

60. Menetluses tõstatatud küsimus puudutab sisuliselt seda, kas komisjonil oli pädevus kehtestada määruse nr 896/2001 artiklit 3, st seda, kas seda võib lugeda impordikorda rakendavaks sätteks.

61. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on komisjonil oma täidesaatvate volituste osas üldiselt vastavalt EÜ artikli 211 neljandale taandele ühisturu laitmatu toimimise ja arengu tagamiseks õigus rakendada talle nõukogu poolt antud ja viimase poolt kinnitatud eeskirju.¹¹

62. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleneb asutamislepingu mõttest, mille kontekstis EÜ artiklit 211 peab käsitlema, ja ka praktika nõuetest see, et rakendamise mõistet tuleb tõlgendada laialt. Kuna vaid komisjon suudab jälgida pidevalt ja tähelepanelikult põllumajandusturgude arengut ja reageerida olukorrale vajaliku kiirusega, võib nõukogu talle selles valdkonnas anda suure pädevuse. Järelikult tuleb selle pädevuse piire hinnata nimelt kooskõlas asjaomase turukorralduse üldisemate aluseesmärkidega.¹²

63. Lisaks on Euroopa Kohus leidnud, et põllumajanduse valdkonnas võib komisjon vastu võtta kõik alusmääruse rakendamiseks

vajalikud ja kasulikud rakendusmeetmed eeldusel, et need ei ole vastuolus alusmääruse või nõukogu rakendusmäärusega.¹³

64. Nõukogu asjassepuutuv alusmäärus, see tähendab määrus nr 404/93, mida on muudetud määrusega nr 216/2001, näeb oma artiklis 20 selgesõnaliselt ette komisjoni volitused nõukogu alusmääruse IV jaotise¹⁴ rakendustingimuste kehtestamiseks. Selle sätte alusel on komisjon koguni kohustatud kehtestama teatud eeskirju.

65. Komisjoni antud eeskirju, millega kehtestatakse erinevate ettevõtjate liigid, võib vaadelda koosmõjus nõukogu määruse artikliga 16 erinevate impordiliikide kohta, mida on muudetud määrusega nr 1637/98. See ei tähenda aga, et selle sätte alusel saab hinnata komisjoni eeskirjade kehtivust. Määrusega nr 216/2001 sai artikkel 16 uue sisu.

11 — 17. oktoobri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-478/93: Madalmaad v. komisjon (EKL 1995, lk I-3081, punkt 29).

12 — 29. juuni 1989. aasta otsus kohtuasjas 22/88: Vreugdenhil jt (EKL 1989, lk 2049, punkt 16); 11. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Madalmaad v. komisjon, punkt 30, ja 4. veebruari 1997. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-9/95, C-23/95 ja C-156/95: Belgia ja Saksamaa v. komisjon (EKL 1997, lk I-645, punkt 36).

13 — 15. mai 1984. aasta otsus kohtuasjas 121/83: Zuckerfabrik Franken (EKL 1984, lk 2039, punkt 13); 11. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Madalmaad v. komisjon, punkt 31; 12. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Belgia ja Saksamaa v. komisjon, punkt 37 ja 6. juuli 2000. aasta otsus kohtuasjas C-356/97: Molkerijverenossenschaft Wiedergelingen (EKL 2000, lk I-5461, punkt 24).

14 — Määruse nr 216/2001 artikli 20 saksakeelses sõnastuses on viga osas, milles räägitakse „käesoleva artikli“ rakenduseeskirjadest. Seda, et tegemist on ilmse veaga, näitab esiteks võrdlus kõigi teiste keelte sõnastusega ja teiseks asjaolu, et ühe, ise vaid täidesaatmisvolituse sätestava artikli rakenduseeskirjade kehtestamisel pole mõtet.

66. Komisjoni volitusi tuleb vaadelda muudetud alusmääruse valguses, eelkõige arvestades asjaolu, et nõukogu ise ei ole lähemalt täpsustanud importijate või impordi liike.

69. Vajadusest tagada impordikorra toimimine tuleneb banaanisektori turgude ühise korralduse eest vastutava komisjoni volitus määratlada ettevõtjate mõiste nii, et see hõlmab vaid esmast importi.

67. Pigem on nõukogu määrusega nr 216/2001 muudetud artikliga 19 sätestanud, kuidas tollikvoote hallata. Artikli 20 punktis a on selgesõnaliselt ette nähtud, et komisjon kehtestab haldamist puudutavad üksikasjad. Artikkel 19 sätestab ka komisjoni täidesaatvad volitused teatud osas sisuliselt täpsemalt.

70. Määrusest nr 216/2001 tingitud nõukogu alusmääruse muudatusega võimaldati komisjonil kohaldada ka seni kehtinust erinevat süsteemi.

71. Selles osas tuleb rõhutada, et mitte ükski alusmääruse kehtestamise eesmärkidest ei takista esmaste importijate määratluse kasutuselevõttu.

68. Sellise artikli 19 lõikes 1 esitatud tariifikvootide haldamise lähema määratlemisega ei kehtestata aga siiski rangemaid ettekirjutusi. Nii võib tariifikvooti hallata tavapäraseid kaubavooge arvestava meetodi kohaselt või teiste meetodite kohaselt. Selle teise alternatiiviga antakse komisjonile laiem tegutsemisruum. Siiski piiratakse seda jällegi artikli 19 lõikega 2. Sellekohaselt peab komisjoni poolt valitud meetod asjakohaselt arvestama vajadusega säilitada ühenduse turu tarnetasakaal.

72. Isegi kui määruse nr 896/2001 artiklis 3 sätestatu ehk „traditsiooniliste ettevõtjate” legaalse definitsioon ei sobiks määruse nr 216/2001 artikli 20 punktiga a määratud „artiklis 18 osutatud tariifikvoodi haldamise korraga”, ei tähenda see veel, et komisjonil ei olnud pädevust vastu võtta vaidlustatud eeskirja. Nii ei ole artikli 20 sõnastuse

kohaselt keelatud võtta vastu ka selliseid rakendustingimusi, mida asjaomane määrus otseselt ette ei näe, kuid mis on vajalikud impordikorra toimimiseks.¹⁵

mainitakse otseselt tariifikvootide haldamise korra kehtestamist komisjoni ülesandena, ei ole kahtlust, et nõukogu alusmäärus hõlmab määruse nr 896/2001 artiklis 5 sätestatu.

b) Artiklid 4 ja 5

73. Silmas pidades määruse nr 896/2001 artikleid 4 ja 5, tuleb esiteks märkida, et nad reguleerivad võrdlusperioodi kehtestamist. Kuna selles küsimuses on vaidlus ainult teatud õiguspõhimõtetele vastavuse osas, siis tuleb viidata teise eelotsuse küsimuse vastusele.

74. Määruse nr 896/2001 artikli 5 kohta tuleb selgitada, et see säte puudutab erinevaid teatamiskohustusi, komisjoni kohustust kehtestada korrigeerimiskoeffitsient ja muuta üht nimekirja. Sellega reguleerib määrus tariifikvootide haldamise tavalisi küsimusi. Kuna määruse nr 404/93, mida on muudetud määrusega nr 216/2001, artikli 20 punktis a sätestatud komisjoni pädevuspõhimõtetes

c) Artikkel 31

75. Määruse nr 896/2001 artikkel 31 reguleerib selle määruse kehtivust ja kohaldamisala. Mis puutub määruse nr 2362/98 kehtetuks tunnistamist alates 1. juulist 2001, siis komisjonil on pädevus menetlust puudutavate eritingimuste puudumise korral tühistada enda määrusi. Sama puudutab ka artiklis 31 nimetatud kehtetuks tunnistatud määruse jätkuvat kohaldamist väljaantud impordilitsentside suhtes. Sel viisil võib komisjon igal juhul kehtestada sätteid, millega piiratakse kehtetuks tunnistamise mõjuala kehtetuks tunnistatud määruse alusel otsustatud juhtumite osas, nagu käesoleval juhul, kui endise õigusliku olukorra säilitamine on „vanade” impordilitsentsi omanikele kasulik.

76. Vana määruse kehtetuks tunnistamisega ja uue määruse kehtestamisega 1. juulist 2001 on komisjon üldiselt järginud ka määruse nr 216/2001 artikli 2 sätteid. Selle kohaselt võib nõukogu määruse kohaldamise

¹⁵ — 11. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Madalmaad v. komisjon, punkt 32.

alguskuupäeva edasi lükata hiljemalt 1. juulini 2001. Sellist võimalust on komisjon ka varem kasutanud.¹⁶

77. Esimese ja kolmanda eelotsuse küsimuse hindamisel ei ole seega ilmnenud midagi, mis mõjutaks määruse nr 896/2001 artiklite 3, 4, 5 ja 31 kehtivust.

3. Hindamine tagasiulatava jõu puudumise, õiguspärase ootuse ja õiguskindluse põhimõtete alusel

78. Teise eelotsuse küsimusega tõstatab siseriiklik kohus mitu põhimõtet, mis tema arvates on kehtivuse hindamisel asjassepuutuvad, eelkõige tagasiulatava jõu puudumise ning õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindluse põhimõtted. Esiteks tuleb hinnata, kas need põhimõtted võivad olla iseseisvad hindamisalused. Nende põhimõtete omavalhelise seoste osas on esitatud erinevaid arvamusi. Nii käsitletakse tagasiulatava jõu puudumist üheltpoolt õiguskindluse põhimõtte erilise väljendusena ja teiselt poolt õiguspärase ootuse kaitse alaliigina. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikas on viidete

kõrval õiguskindluse põhimõttele¹⁷ ka viiteid sellele, et tagasiulatava jõu puudumise põhimõtet käsitletakse iseseisva põhimõttena.¹⁸ Nii tuleneb kõigist tõlgendustest, et tegemist on iseseisvate käskude või keeldudega. Seetõttu hinnatakse järgnevalt määruse nr 896/2001 vaidlustatud sätteid ühelt poolt tagasiulatava jõu puudumise ja teiselt poolt õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindluse põhimõtete valguses.

a) Tagasiulatava jõu puudumine

79. Tagasiulatava jõu puudumise osas tuleb eristada ehtsat ja näilikku tagasiulatava jõu puudumist.

80. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt¹⁹ on õigusaktil ehtne tagasiulatav mõju juhul, kui selle kehtivuse algus langeb varasemal ajale kui määruse avaldamine. Selline mõju on põhimõtteliselt keelatud.

16 — Komisjoni 27. veebruari 2001. aasta määrus (EÜ) nr 395/2001, millega määratakse kindlaks teatavad soovituslikud kogused ja individuaalülemmäärad impordilitsentide väljaandmiseks 2001. aasta teiseks kvartaliks tariifikvoodi raames või tavapäraste AKV-banaanide koguse osana imporditavate banaanide osas (EÜT L 58, lk 11).

17 — 25. jaanuari 1979 otsused kohtuasjas 98/78: Racke (EKL 1979, lk 69) ja kohtuasjas 99/78: Decker (EKL 1979, lk 101) ning 14. juuli 1983. aasta otsus kohtuasjas 224/82: Meiko (EKL 1983, lk 2539, punkt 12).

18 — 24. jaanuari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-500/99 P: Conserve Italia v. komisjon (EKL 2002, lk I-867, punkt 90).

19 — 17. juonealuses märkuses viidatud Racke kohtuotsus, Deckeri kohtuotsus ja Meiko kohtuotsus, punkt 12.

Kuna asjaomane määrus avaldati 8. mail 2001, kuid seda kohaldati alles 1. juulist 2001, ei olnud sellel mingil juhul tagasiulatavat mõju.

ei ole selline mõju, st näilik tagasiulatuvus, Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt²⁰ üldiselt keelatud.

81. Järgnevalt tuleb küsida, kas määrusel nr 896/2001 on näiline tagasiulatav mõju. Sellise mõju all mõistetakse uute eeskirjade kohaldamist sellistest asjaoludest tingitud tagajärgede suhtes, mis on tekkinud varasemate eeskirjade kehtivuse ajal. Käesoleval juhul esineks selline olukord, kui määrust nr 896/2001 kohaldataks sündmuste puhul, mis on alanud enne selle jõustumist, kuid ei ole selle jõustumise hetkeks veel lõppenud.

84. Nagu artiklist 31 otseselt tuleneb, kohaldatakse määrust nr 896/2001 ainult tulevikus toimuvate sündmuste puhul, st impordilitsentside osas, mis antakse välja alles 2001. aasta teisel poolaastal. Sellega erineb käesolev olukord Biegi²¹ kohtuasjast, kus küsimus seisnes juba toimunud sündmuste suhtes uute eeskirjade kohaldamises.

82. Käesoleval juhul ei ole vaidlustatud sätetel mitte mingit sellist näilikkat tagasiulatavust. Ainus kõne alla tulla võiv asjaolu, mis esines enne määruse nr 896/2001 jõustumist, on võrdlusaastate jooksul toimunud import. Siiski on sellisel juhul tegemist lõppenud sündmustega. Vanad impordilitsentsid jäid kehtima ja need ka kasutati lõpuni, st lepingud täideti.

85. Minevikku jääb ainult võrdlusperiood. Nii nagu komisjon õigesti on väitnud, on see tüüpiline määratud kvoote ja võrdlusaastaid puudutava režiimi puhul. Sellised õiguslikud konstruktsioonid moodustavad üldiselt olulise osa ühenduse põllumajandusturu korraldustest ja Euroopa Kohus on need tunnistanud üldiselt lubatavaks.²²

83. Näilik tagasiulatuvus esineks juhul, kui uut impordilitsentside korda oleks rakendatud eelnenud korra alusel antud ja kasutamata jäänud litsentside puhul. Aga iseenesest

20 — 29. juuni 1999. aasta otsus kohtuasjas C-60/98: Butterfly Music (EKL 1999, lk I-3939, punkt 25); võrdle ka 14. jaanuari 1987. aasta otsust kohtuasjas 278/84: Saksamaa v. komisjon (EKL 1987, lk I, punkt 36), 20. septembri 1988. aasta otsust kohtuasjas 203/86: Hispaania v. nõukogu (EKL 1988, lk 4563, punkt 19) ja 22. veebruari 1990. aasta otsust kohtuasjas C-221/88: Busseni (EKL 1990, lk I-495, punkt 35).

21 — 28. märtsi 1979. aasta otsus kohtuasjas 158/78: Biegi (EKL 1979, lk 1103).

22 — Vaata näiteks laialdast piimakvoote puudutavat õiguspraktikat.

b) Õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindlus

86. Õiguspärase ootuse kaitset ja õiguskindlust silmas pidades tuleb järgmiseks hinnata mõlema põhimõtte omavahelisi seoseid ja otsustada, kas tegemist on kahe iseseisva hindamiskriteeriumiga, mida peab eraldi uurima.

87. Kohtupraktikas leidub viiteid sellele, et Euroopa Kohus on õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte tuletanud õiguskindluse põhimõttest.²³ Kõige sagedamini eristatakse neid kaht põhimõtet omavahel selle põhjal, et õiguspärase ootuse kaitse tugineb objektiivsele asjaolule, samal ajal, kui õiguskindlus on subjektiivne.

88. Õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte eeldab, et õiguslikud ettekirjutused oleksid selged ja kindlaksmääratud ning tagaksid ühenduse õiguse kohaldamisalasse langevate asjaolude ja õigussuhete etteennustatavuse.²⁴ Esimene asjaolu, kindlaksmääramatus, ei mängi käesoleval juhul mingit rolli. Otsustav on nimetatud teine element ja eelkõige kindla õigusliku olukorra püsivus.

23 — 15. veebruari 1996. aasta otsus kohtuasjas C-63/93: Duff jt (EKL 1996, lk I-569, punkt 20).

24 — 23. joonealuses märkuses viidatud Duffi kohtuotsus, punkt 20.

89. Selline püsivuse kaitse ei tähenda siiski õiguse muutumatust. Ainuüksi õigusliku ettekirjutuse olemasolu ei ole veel piisav, st iseenesest selle alusel ei saa veel õiguspärasele ootusele tugineda. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ei saa nimelt turuosalist ühenduse seadusandja otsustusvabaduse tõttu loota olemasoleva olukorra püsivusele, mida ühenduse institutsioonid oma pädevuse piires muuta võivad.²⁵

90. Õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte hõlmab kolme eeldust. Esiteks peab ühendus objektiivsust silmas pidades looma õiguspärase ootuse olukorra.²⁶ Need võivad olla ka ühenduse institutsiooni poolt loodud põhjendatud ootused.²⁷

91. Käesoleval juhul mõjus määrus nr 896/2001 teatud ettevõtjate olukorda kitsendavalt, võrreldes eelnenud olukorraga. Kuna määrus nr 896/2001 selle artikli 31

25 — 15. juuli 1982. aasta otsus kohtuasjas 245/81: Edeka (EKL 1982, lk 2745, punkt 27); 28. oktoobri 1982. aasta otsus kohtuasjas 52/81: Faust (EKL 1982, lk 3745, punkt 27); 17. juuni 1987. aasta otsus liidetud kohtuasjades 424/85 ja 425/85: Frico jt (EKL 1987, lk 2755, punkt 33); 14. veebruari 1990. aasta otsus kohtuasjas C-350/88: Delacre jt v. komisjon (EKL 1990, lk I-395, punkt 33); 7. mai 1992. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-258/90 ja C-259/90: Pesquerias De Bermeo ja Naviera Laida v. komisjon (EKL 1992, lk I-2901, punkt 34) ja 14. oktoobri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-104/97 P: Atlanta jt v. komisjon ja nõukogu (EKL 1999, lk I-6983, punkt 52).

26 — 10. jaanuari 1992. aasta otsus kohtuasjas C-177/90: Kühn (EKL 1992, lk I-35, punkt 14); 23. joonealuses märkuses viidatud Duffi kohtuotsus, punkt 20; 15. aprilli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-22/94: Irish Farmers Association jt (EKL 1997, lk I-1809, punkt 19 j.) ja 29. oktoobri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-375/96: Zaninotto (EKL 1998, lk I-6629, punkt 50).

27 — 26. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Irish Farmers Association jt, punkt 25.

kohaselt ei kehti vanade impordilitsentside kohta, siis ei tõusetu selle sätte osas õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindluse küsimust.

asjassepuutuva õiguskorralduse muutmisest niikuinii arvestada laialdaste muudatustega. Selles osas ei saanud niisiis olla mingeid ootusi olukorra püsijäämisele.

92. Hoolimata õigusliku olukorra muudatusest, säilitati aga teatud vana korra sisulemendid. Sel viisil säilitati võrdlusperioodide ja kvootide süsteem, mille osas veel needsamad võrdlusaastad kehtima pidid.

95. Mis puudutab eeldust, et ühenduse institutsioonid pidid sellise olukorra looma, tuleb rõhutada, et ei nõukogu ega ka komisjon ei ole põhjistanud õigustatud ootust. Veelgi vähem saab oletada, et nad – nagu Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika²⁹ eeldab – on lasknud õigussubjektidel loota teatud käitumisele.

93. Piirangute kehtestamisel tuleb aga arvestada „sellise valdkonnaga, nagu ühisturu organisatsioonid, kelle eesmärk on majandusliku olukorra muudatustega pidev kohanemine”.²⁸

96. Eeltoodust tuleneb, et täitmata on õigustatud ootuse kaitse põhimõtte esimene eeldus, nimelt piirangutest mõjutatud importijate ootuse kaitse.

94. See kehtib otseselt kolmandatest riikidest pärit banaanide impordi valdkonnas. Silmas pidades õiguslikku arengut, võisid asjaomased majandusringkonnad alates määruse nr 404/93 kehtestamisest ja WTO-s toimunud muudatustest ning mitmekordsest

97. Isegi kui oletada, et ettevõtjatel on õiguspärane ootus, tuleb täita ka teine eeldus: kas asjassepuutuvatel isikutel oli alust loota? Siin tuleb lisaks kohtuasjale arvestada ka ootustega, mis asjassepuutuvas majandus-

28 — 25. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsused *Delacre jt v. komisjon*, punkt 33, ja *Pesquerias De Bermeo ja Naviera Laida v. komisjon*, punkt 34; 23. joonealuses märkuses viidatud *Duffi kohtuotsus*, punkt 20, ja 25. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus *Atlanta jt v. komisjon*, punkt 52.

29 — Sellise juhtumi kohta vaata 28. aprilli 1988. aasta otsus kohtuasjas 170/86: *von Deetzen* (EKL 1988, lk 2355).

sektoris tegutseval ettevõtjal saavad olla.³⁰ Sel puhul tuleb kasutada objektiivset hindamiskriteeriumit. Otsustav ei ole aga see, kas Di Lenardol ja Dilexportil olid teatud ootused, vaid mida „hoolikas ja mõistlik majandussubjekt“ oleks võinud ette näha,³¹ st millega selline – standardiseeritud – majandussubjekt oleks pidanud arvestama. Di Lenardo ja Dilexport ei saanud arvestada sellega, et õiguslik olukord püsib muutumatuks.

V — Neljas eelotsuse küsimus: määruse nr 896/2001 artikkel 6

A — Poolte peamised argumentid

98. Kuna nii esimene kui ka teine õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte eeldus ei ole täidetud, siis ei ole vaja kaaluda kolmandat eeldust, nimelt seda, kas ühenduse huvid kaaluvad üles erahuvid.

99. Ka teisele eelotsuse küsimusele tuleb seoses sellega vastata, et nii tagasiulatuva jõu puudumise kui ka õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindluse põhimõtete hindamine ei ole välja toonud midagi sellist, mis mõjutaks määruse nr 896/2001 artiklite 3, 4, 5 ja 31 kehtivust.

100. Di Lenardo ja Dilexport märgivad, et komisjon on määrusega nr 896/2001 mitte ainult muutnud traditsioonilise ettevõtja tunnuseid, vaid ka kehtestanud artikliga 6 radikaalse piirangu mittetraditsioonilise ettevõtja suhtes. See kehtib eriti artikli 6 punktiga c sätestatud ettekirjutuse osas, mis puudutab isikuid, keda loetakse traditsioonilise ettevõtjaga „seotud isikuteks“ määruse nr 2454/93 artikli 143 mõttes. Traditsioonilise ettevõtjaga seotud ettevõtjad nagu näiteks Di Lenardo ja Dilexport tõrjutakse sel viisil banaaniturult välja, ilma et nad saaksid tõendada oma sõltumatust. See on vastuolus määrusega nr 216/2001 ja rikub kutsealal tegutsemise vabadust.

101. Komisjon väidab, et määruse nr 896/2001 artiklis 6 esitatud traditsioonilise ettevõtja definitsioon vastab määrusega nr 2362/98 kehtestatud uute ettevõtjate määratlusele. Piirang seotud ettevõtjate osas on kooskõlas seitsmendas põhjenduses esitatud eesmärgiga karmistada kriteeriume.

30 — 23. joonealuses märkuses viidatud Duffi kohtuotsus, punkt 23, ja 26. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Irish Farmers Association jt, punkt 22.

31 — 11. märtsi 1987. aasta otsus kohtuasjas 265/85: Van den Bergh en Jurgens v. komisjon (EKL 1987, lk 1155, punkt 44) ja 26. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Irish Farmers Association jt, punkt 25.

Lisaks on uus eeskiri banaanide küpsetajate kohtlemise uue kontseptsiooni tulemus ja on vastuseks impordilitsentsidega kauplemisele, mis eelkõige puudutab seotud ettevõtjaid.

102. Oletatava kutsealal tegutsemise vabaduse piiramise kohta märgib komisjon seda, et Di Lenardol ja Dilexportil oli võimalik oma tegevust jätkata, kuna nad on seotud traditsiooniliste ettevõtjatega, kellel on õigus saada impordilitsents. Uus eeskiri takistab vaid litsentsidega spekulereimist. Ettevõtlus-tegevuse piiramine on lubatav vaid kindlatel tingimustel. Lõpuks leiab komisjon, et seoses impordilitsentside jaotamisega tollikvootide raames pole võimalik rääkida omandatud õigustest.

B — Hinnang

103. Neljas eelotsuse küsimus puudutab määruse nr 896/2001 artikli 6 punkti c kehtivust, arvestades põhiõigust kutsealal vabalt tegutseda.

104. Eelotsusemenetluse raames ei ole Euroopa Kohtu ülesanne hinnata konkreetseid asjaolusid või ühenduse õiguse tähendust konkreetsete asjaolude suhtes. Di

Lenardo ja Dilexporti omavahelise seotuse selgitamine ja hinnang, kas nad on seotud ettevõtjad määruse nr 2454/93 artikli 143 mõttes, on siseriiklike kohtute ülesanne. Nagu ka eelotsuse küsimusest selgub, on siseriiklik kohus nad vastavalt määratlenud. Samuti ei pea Euroopa Kohus välja selgitama, kas Di Lenardo ja Dilexport on sõltumatud ettevõtjad. Lõpuks ei ole käesoleva menetluse küsimus ka selle väljaselgitamine, kas need ettevõtjad on minevikus impordilitsentse kuritarvitanud.

105. Menetlusõiguslikest põhjendustest lähtuvalt tundub, et määruse nr 2454/93 artikli 143 alusel esitatud oletust ei ole vaja hinnata. Hoolimata sellest on Euroopa Kohus selliste oletuste lubatavust käsitlenud, kuigi täiesti teist tüüpi juhtumite puhul. Üks nendest valdkondadest on siseriiklikud õigusnormid, st neis esitatud oletuste vastavus kohaldatavatele direktiividele või ühenduse esmasele õigusele.³² Teine valdkond puudutab komisjoni menetlusi konkurentsi- või dumpinguvastastes asjades ja eelkõige ühenduse institutsioonide poolt ettevõtjate suhtes tehtud uurimistes.³³ Peamiselt on see puudutanud

32 — 28. oktoobri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-55/98: Vester-gaard (EKL 1999, lk I-7641) ja 4. detsembri 1997. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-253/96–C-258/96: Kampelmann jt (EKL 1997, lk I-6907).

33 — 8. juuli 1992. aasta otsus kohtuasjas C-199/92 P: Hüls AG v. komisjon (EKL 1999, lk I-4287) ja 27. juuni 1991. aasta otsus kohtuasjas C-49/88: Al-Jubail Fertilizer Company jt v. nõukogu (EKL 1991, lk I-3187).

kaitseõigusi. Nende rikkumist väitsid käesolevas menetluses ka Di Lenardo ja Dilexport.

kutsealal tegutsemise vabadust piirata tingimusel, et need piirangud vastavad tõhusalt Euroopa Ühenduse poolt taotletavatele üldise huvi eesmärkidele ja ei kujuta selle eesmärgi valguses ülisuurt ja talumatut sekkumist, mis kahjustaks sel viisil tagatud õiguse olemust".³⁴

106. Neljanda eelotsuse küsimuse ese on sellest hoolimata siiski kutsealal tegutsemise vabaduse, seega teise materiaalse põhiõiguse oletatav rikkumine.

107. Di Lenardo ja Dilexporti väidetava kaitseõiguste rikkumise, eelkõige kohtuliku ärakuulamise õiguse osas tuleb tuvastada, et Euroopa Kohus on eelotsusemenetluses põhimõtteliselt seotud talle esitatud eelotsuse küsimusega ja ega ta ei saa laiendada hagi eset ühe kohtumenetluse poole poolt esitatud argumentide alusel. See puudutab ka neid eelotsuse küsimusi, mis käsitlevad institutsioonide menetluste kehtivust.

110. Eelotsuse küsimuses peetakse ettevõtlusvabadust („libertà di impresa”) selgesõnaliselt kutsealal tegutsemise vabaduse alaliigiks. Kuigi Euroopa Kohus käsitleb ainuüksi majandusliku ettevõtlusvabaduse³⁵ mõistet või põhiõiguslikku ettevõtlusvabadust³⁶, ei saa seda pidada kutsealal tegutsemise vabadusest või majandustegevuse vabadusest³⁷ erinevaks õiguseks, vaid selle põhjus on eelkõige ebaühtlane terminoloogia.

108. Asjaomast hindamist tuleb siiski piirata küsimusega määruse nr 2454/93 artikli 143 vastavusest kutsealal tegutsemise vabadusele.

109. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt kuulub kutsealal tegutsemise vabadus ühenduse õiguse üldpõhimõtete hulka. Kutsealal tegutsemise vabadust võib pidada „siiski mitte absoluutseks eelisõiguseks, vaid” seda peab „arvestama kooskõlas tema ülesandega ühiskonnas. Seega võib

34 — 14. mai 1974. aasta otsus kohtuasjas 4/73: Nold (EKL 1974, lk 491, punkt 14); 11. juuli 1989. aasta otsus kohtuasjas 265/87: Schröder (EKL 1989, lk 2237, punkt 15); 13. juuli 1989. aasta otsus kohtuasjas 5/88: Wachauf (EKL 1989, lk 2609, punkt 18); 26. jaanuaris 1994. aastal tehtud Kõhni kohtuotsus, punkt 16; 5. oktoobri 1994. aasta otsus kohtuasjas C-280/93: Saksamaa v. nõukogu (EKL 1994, lk I-4973, punkt 78); 13. detsembril 1994. aasta otsus kohtuasjas C-306/93: SMW Winzersekt (EKL 1994, lk I-5555, punkt 22); 17. oktoobri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-44/94: National Federation of Fishermen's Organizations jt (EKL 1995, lk I-3115, punkt 55) ja 28. aprillil 1998. aasta otsus kohtuasjas C-200/96: Metronome Musik GmbH (EKL 1998, lk I-1953, punkt 21).

35 — 22. aprillil 1999. aasta otsus kohtuasjas C-161/97 P: Kernkraftwerke Lippe-Ems GmbH v. komisjon (EKL 1999, lk I-2057, punkt 101).

36 — 34. jaanuaris 1985. aastal tehtud Noldi kohtuotsus, punkt 14, ja 7. veebruari 1985. aasta otsus kohtuasjas 240/83: ADBHU (EKL 1985, lk 531, punkt 9).

37 — 21. veebruari. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-143/88 ja C-92/89: Zuckerfabrik Süderdithmarschen jt (EKL 1991, lk I-415, punkt 77).

111. Esiteks tuleb hinnata, kas määruse nr 896/2001 artikkel 6 üldse puudutab ettevõtlusvabaduse põhiõiguse kaitseala. See säte sisaldab „mittetraditsioonilise ettevõtja” legaaldefiniitsiooni. Kuna asjakohane määrus sätestab sellele ettevõtjate grupile impordilitsentside jaotamise tingimused, on vastaval legaaldefiniitsioonil otsustav tähendus. Isikud, kes sellega hõlmatud ei ole, ei saa osaleda impordilitsentside jaotamisel. Selline ettevõtja ei saa ka tegutseda vastavas majandusvaldkonnas. Artikkel 6 puudutab seega kutsealal tegutsemise vabaduse põhiõiguse kaitseala.

112. Määruse nr 896/2001 artikkel 6 ei puuduta aga Di Lenardo ja Dilexporti esitatud argumente kutsealal tegutsemise vabaduse kohta, kuna see säte käsitleb ainult selle vabaduse kohaldamistingimusi, ilma et sellega ohustataks asjaomase õiguse olemasolu. Artikkel 6 ei sätesta nimelt ühegi banaanide importimise võimaluse lõpetamist. Selline võimalus on kõigil ettevõtjatel, sõltumata nende puutumusest ühenduse õigusega.

113. Järgnevalt tuleb hinnata, kas määruse nr 896/2001 artikkel 6 ja eelkõige selle punkt c teenivad üldise huvi eesmäärke, ega nad ei

too kaasa ülisuurt sekkumist ning ega nõukogu käesoleval juhul ei ole ületanud oma kaalutusõiguse piire.

114. Määruse nr 896/2001 kuuenda põhjenduse kohaselt on artikli 6 eesmärk jätta osa tariifikvootidest mittetraditsioonilistele ettevõtjatele. Kõnealune osa peab võimaldama ettevõtjatel, kes ei ole võrdlusperioodi jooksul tegelenud esmase impordiga, jätkata kauplemist ja kohandada end uute eeskirjadega ning võimaldama uutel ettevõtjatel alustada banaanide importimist ja edendada sellega ausat konkurentsi.

115. Eelotsuse küsimuses eriliselt rõhutatud artikli 6 punkti c sätet võib tõlgendada komisjoni vastusena ettevõtjate ebasoovitale praktikale. Seitsmendast põhjendusest tuleneb, et selle sätte eesmärk on karmistada mittetraditsiooniliste ettevõtjate suhtes kohaldatavaid kriteeriume, et ära hoida fiktiivsete vahendajate registreerimist ja kvootide eraldamist kunstlike või spekulatiivsete taotluste põhjal. See säte ei teeni mitte ainult eesmärki takistada impordilitsentsidega spekulatsioonide, vaid ka eesmärki võtta ettevõtjate, kes juba on saanud impordilitsentsi, võimalus uuesti koos nendega seotud ettevõtjatega impordilitsentside jaotamisest osa võtta.

116. Määruse nr 896/2001 artikliga 6 taotletakse üldise huvi eesmärkide saavutamist, kuna sellega piiratakse ebasoovitavat praktikat.

117. Artikli 6 punktiga c sätestatud majanduslike tegevusvõimaluste piiramine teatavate, nimelt seotud ettevõtjate osas oli vajalik seepärast, et takistada moonutusi ja lõpetada seotud ettevõtjate eelistamine. Ilma sellise eeskirjata eksisteeris oht, et ka määrusega nr 216/2001, millele tugineb määrus nr 896/2001, taotletava ühenduse turu ühtlase varustatuse eesmärki ei ole võimalik enam sobival viisil saavutada. Seda, et komisjon sealjuures viitab tolliõiguse sätetele ja on need sisuliselt ülevõtnud, ei ole aga vaja täpsemalt uurida, kuna käesoleval juhul hinnatakse kokkusobivust kutsealal tegutsemise vabadusega.

118. Nii õigustab omavahel seotud ja mitte-seotud banaaniturustajate erinev olukord nende erinevat kohtlemist. Vaidlustatud eeskirja alusel teatud ettevõtjatele impordilitsentside jaotamise lõpetamist ei saa nende asjaolude valguses vaadelda komisjoni eaproportsionaalse meetmena. Seda seetõttu, et omavahel seotud ettevõtjatel on võimalus

arendada majandustegevust, tehes vajalikud muudatused ettevõtjate ühenduse siseselt, millesse nad kuuluvad.

119. Artikli 6 punkti c ja selles viidatud määruse 2454/93 artikli 143 vastavuse poolt räägib see, et varasem säte, st määruse nr 2362/98 artikkel 11, mis ei olnud nii range, silmnähtavalt ei avaldanud piisavat mõju. Lisaks sellele viib kutsealal tegutsemise vabaduse piiramine ainult vähestel juhtudel selleni, et üldse ei oleks võimalik saada impordilitsentsi.

120. Eeltoodust tuleneb, et määruse nr 896/2001 artikliga 6 kehtestatud kutsealal tegutsemise vabaduse piirang kolmandatest riikidest pärit banaanide mittetraditsiooniliste turustajate suhtes vastab üldise huvi eesmärkidele ja ei puuduta selle õiguse olemust. Nende asjaolude valguses saab järeldada, et komisjon ei ole selle sätte kehtestamisega ületanud oma kaalutusõiguse piire.

121. Eeltoodust tulenevalt tuleb siseriikikule kohtule vastata, et neljanda küsimuse hindamisel ei ilmnenud midagi, mis mõjutaks määruse nr 896/2001 artikli 6 punkti c kehtivust.

VI — Ettepanek

122. Eeltoodu alusel tuleb eelotsuse küsimustele vasta järgnevalt:

1. Esimese ja kolmanda küsimuse hindamisel ei ilmnenud ühtegi asjaolu, mis võiks mõjutada komisjoni 7. mai 2001. aasta määruse nr 896/2001, milles sätestatakse nõukogu määruse (EMÜ) nr 404/93 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses banaanide ühendusse importimise korraga, artiklite 3, 4, 5 ja 31 kehtivust.
2. Tagasiulatuva jõu puudumise ning õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindluse põhimõtete hindamisel ei ilmnenud ühtegi asjaolu, mis võiks mõjutada määruse nr 896/2001 artiklite 3, 4, 5 ja 31 kehtivust.
3. Neljanda eelotsuse küsimuse hindamisel ei ilmnenud ühtegi asjaolu, mis võiks mõjutada määruse nr 896/2001 artikli 6 kehtivust.